

РОЛЬ І МІСЦЕ СУЧАСНИХ МЕТОДИК У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КУРСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дишлева Ю.В. (Харків)

У статті надається аналітичний огляд методик викладання англійської мови, що існують на навчальному ринку. Дається оцінка можливості та ефективності їх застосування у програмах дистанційного навчання. Подано теоретичні погляди стосовно особливостей сприйняття навчального матеріалу студентами та його викладання. Виявлено орієнтири розвитку дистанційного навчання англійської мови в епоху «цифрової культури».

Ключові слова: методика викладання, англійська мова, дистанційна освіта.

В статье приводится аналитический обзор существующих на образовательном рынке методик преподавания английского языка. Дается оценка возможности и эффективности их применения в программах дистанционного обучения. Представлены теоретические соображения относительно особенностей восприятия учебного материала студентами и его изложения преподавателями. Обозначены ориентиры развития дистанционного обучения английскому языку в эпоху «цифровой культуры».

Ключевые слова: методика преподавания, английский язык, дистанционное образование.

This article deals with the analytic review of English teaching methods, existing in the educational market. The estimation of an opportunity and efficiency of their application in the programs of distant learning is given. The theoretical statements about students' perception and teacher's methods peculiarities are issued. The guiding lines of English distant learning course development in the "digital culture" epoch are indicated.

Key words: teaching methods, English, distant learning course.

Загальна постановка проблеми. Інтенсивний розвиток сучасного інформаційного суспільства, розширення ринку освітніх послуг, зростання попиту на дистанційне навчання англійської мови стимулюють розвиток нових ефективних методів навчання. Сьогодні курси дистанційного навчання іноземної мови, як правило, є похідними від аналогічних програм для очного і заочного навчання. Автори ди-

станційних курсів навчання прагнуть залучити останні досягнення дидактики мовознавства до педагогічного процесу. При цьому вони відштовхуються не стільки від напрацювань у галузі мовознавства, скільки від існуючої практики дистанційного навчання. У той же час, комп'ютерні технології, не дивлячись на їхній розвиток, не здатні замінити живе спілкування [2]. Прогрес у сфері дистанційного навчання англійської мови можливий лише за усвідомлення важливості використання досвіду лінгводидактів й останніх досягнень засобів мультимедіа, завдання яких у сучасному дистанційному навчанні зводиться до того, щоб з найменшими втратами донести педагогічну думку до її адресата. А це, у свою чергу, виявляється в появі нових й у зміні існуючих методик навчання англійської мови відповідно до вимог часу.

Метою даної роботи є аналіз пропозицій, що існують сьогодні на ринку навчання англійської мови й оцінка можливості та ефективності їх уживання в сучасних програмах дистанційного навчання.

Аналіз актуальних досліджень і наукових публікацій з вищевказаної тематики свідчить, що нині на ринку освітніх послуг пропонуються класичний, лінгвосоціокультурний, комунікативний та інтенсивний методи навчання, британські методики й курси з підготовки до складання кваліфікаційних іспитів і тестів.

У той же час **недостатньо досліджено** переваги та можливості використання кожного з цих методів при дистанційному навчанні англійської мови.

В основі *класичного підходу* до вивчення іноземної мови лежить розуміння мови як реального й повноцінного засобу спілкування, планомірна і цілеспрямована робота з усіма мовними компонентами. Такий комплексний підхід спрямований, у першу чергу, на те, щоб розвинути у студентів здібності розуміти та створювати мову. Заняття за цією методикою, як правило, проводяться викладачами, які говорять російською або українською мовами, що дозволяє проводити аналіз і порівняння двох мовних систем, подання інформації в доступній формі, запобігати можливих помилок.

Найвідомішими представниками класичної методики викладання іноземної мови є автори посібників Н.А. Бонк і В.Д. Аракіна. Їх підручники англійської мови давно стали класикою жанру. Вправи

класичної методики передбачають необхідність наполегливої та цілеспрямованої роботи, і саме такий підхід дозволяє студенту зрозуміти систему мови.

Лінгвосоціокультурна методика ґрунтується на аксіомі соціокультурної детермінації мислення й мовних структур. Її метою є навчання розуміння мовної культури співбесідника, міжкультурної взаємодії [2]. При такому підході мова виступає в ролі дзеркала, у якому відбиваються культура й історія народу, умови його життя, традиції, побут, повсякденна поведінка, творчість, географія, клімат. Цей метод урахує, що 52% помилок здійснюються під впливом рідної мови, а 44% криється всередині того, що вивчається. Акцент у навчальних програмах робиться не стільки на правильність мови, скільки на її змістовність і комунікативний рівень.

Автор методики С.Г. Тер-Мінасова розуміє поняття «Лінгвосоціокультурна компетенції» як здатність «препарувати» мову під мікроскопом культури. Вона розглядає мову «не лише як словниковий запас, але й як засіб людини виражати себе». Ця методика слугує для «цілей комунікації і здатна висловити всю сукупність знань й уявлень людини про світ». При такому підході мова йде поруч із культурою частини країни, тобто з ідеями та звичаями певної групи людей [4:10-11].

Ця методика об'єднує мовні структури (граматику, лексику тощо) позамовними чинниками, де на стику національного світогляду й мови народжується той багатий світ, про який писав В. фон Гумбольдт: «Через різноманіття мови для нас відкривається багатство світу й різноманіття того, що ми пізнаємо в ньому...» [1:186].

У *комунікативній методиці* особлива увага приділяється практиці спілкування, а саме навчання мовлення і сприйняття мови на слух. С.Г. Тер-Мінасова справедливо відзначає, що останнім часом вивчення мови стало більш функціональним.

Британські методики включають оксфордський і кембріджський підходи до вивчення мови. Їх об'єднує те, що в основу роботи більшості курсів покладено комунікативну методику, інтегровану з деякими традиційними елементами викладання. Вона передбачає максимальне занурення студента в мовний процес, що досягається за допомогою мінімального використання в навчальному процесі рідної мови. Оксфордські й кембріджські курси орієнтовані на роз-

виток не лише мовних знань, але також креативності та загального світогляду студента.

Сьогодні британські методики навчання англійської мови Headway, Cutting Edge, Round Up, Streamline займають провідні позиції у рейтингах курсів, що діють на території України. Більшість їх розроблено на основі інтеграції традиційних і сучасних методів викладання.

Поняття «*Інтенсивний курс*» прийшло в більшість наших мовних шкіл із західних навчальних закладів, де інтенсивним, як правило, називається відносно короткостроковий курс із великим навчальним навантаженням.

Інтенсивні курси можуть мати різну спрямованість: загальне опанування мовою, розмовні навички, опанування бізнес- або професійною лексикою, навіть підготовка до міжнародних іспитів. Головна мета інтенсивного курсу – навчити живо говорити англійською у будь-яких ситуаціях спілкування.

На думку Г. Китайгородської, головним у розумінні інтенсиву є активізація резервних можливостей людини. Це активізація психічних процесів (пам'яті, сприйняття, мислення, уяви) й емоційних ресурсів, активізація міжособистісних стосунків, внутрішньогрупових процесів, і, завдяки цьому, вивільнення творчої енергії.

У витоків *емоційно-смыслового методу* вивчення іноземних мов стоїть болгарський психотерапевт і педагог Г.Лозанов. Лозановим була створена концепція навчання в навчальному процесі – суггестопедія, яка була спрямована на подолання психологічних бар'єрів. Його методика полягала у використанні спеціально побудованого навчання у формі гри, яке розкриває резерви людської пам'яті [3].

Особливе місце у системі навчання англійської мови посідає підготовка до тестів і кваліфікаційних іспитів. Здобуття диплома або сертифікату – це підтвердження кваліфікації та запорука працевлаштування, тому вимагає особливо серйозного підходу до підготовки. Підготовкою до складання кваліфікаційних іспитів, як правило, займаються спеціалізовані курси. Найбільш престижними сертифікаційними тестами вважаються TOEFL, IELTS, ESOL Cae, gmat.

Тести поділяються за рівнями. Методика підготовки залежить, перш за все, від бази знань студента. Тестові методики слугують не вивченню мови, а перевірці й оцінці вже наявних знань. Нині існує кілька варіантів шкал тестів, проте принципово вони між собою не

розрізняються і, як правило, побудовані за таким же принципом, що і більшість зарубіжних курсів. Шкала містить 7 рівнів: beginner, elementary, pre-intermediate, intermediate, higher intermediate, advanced.

Окрім підготовки до іспитів, тести широко використовуються в повсякденній практиці існуючих курсів навчання англійської мови. При відборі у групу для визначення рівня володіння мовою студенти здають вступний тест (placement test). Крім того у будь-якої методики навчання англійської мови застосовуються поточні контрольні тести – progress tests. Вони поділяються на тести, які контролюють розуміння прочитаного (Reading Comprehension), свободу спілкування (Communicative Competence) і культурологічні знання (Cultural Knowledge). Окрім цього, викладач може запропонувати і будь-який інший тест, наприклад, на перевірку лексики уроку (quiz).

Таким чином, у галузі англомовної педагогіки намітилась тенденція до використання досягнень психології особистості і групи. Найбільш ефективні програми недвозначно використовують досвід психотерапевтичної роботи у галузі мовознавства.

Інтеграція цих знань розробками філологів і лінгводидактів дає вражаючі результати. Подібний союз взаємовигідний як викладачу, так і студенту. Першому він дозволяє розкрити ресурси й обіцяє перетворити рутинний процес навчання на захоплюючий ребус, другому – індивідуалізувати процес вибору методик навчання для конкретного студента.

Слід зазначити, що всі перелічені методики мають точки перетину, а особливості кожної з них пов'язані з певним акцентом тих або інших аспектів мовознавства. У класичному підході це граматики, в інтенсивному – словник, в лінгвосоціокультурному – знання культури і традиції носіїв мови, у комунікативному – розмовна практика.

Висновки. На наш погляд у дистанційному навчанні доцільно застосовувати комплексний підхід, що транслює переваги всіх зазначених методик за допомогою мультимедіа комунікацій. При цьому використання класичного методу утруднене його громіздкістю й відсталістю, які можуть знизити ініціативу студента. Лінгвосоціокультурний метод також мало придатний для дистанційного навчання, оскільки його практика вимагає глибокого занурення в культуру і традиції мови носіїв. Інтенсивне навчання утруднене через високі вимоги до особи і спеціальних знань педагога. Найбільш дієвим ви-

являється комунікативний метод, оскільки він дозволяє вирішити первинне завдання навчання – початок мовної практики. Але й він потребує доопрацювання з урахуванням специфіки дистанційного навчання, яка полягає у відсутності безпосереднього контакту з викладачем і вимагає активізації самостійної роботи студента.

У зв'язку з цим важливим є вирішення проблеми індивідуалізації занять. З цією метою на базі кафедри ділової іноземної мови Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет» проводиться дослідження особливостей сприйняття навчального матеріалу студентами й викладання його викладачами англійської мови. Теоретичні передумови дослідження пов'язані з аналізом ролі та місця комунікації у концептуальних положеннях нейролінгвістичного програмування.

Автори цієї концепції стверджують, що комунікація – це значно більше, ніж ті слова, які ми говоримо. Вона починається з наших думок, ми використовуємо слова, тон і мову рухів тіла для того, щоб передати їх іншій людині. Нейрофізіологами доведено, що ми використовуємо одні й ті ж неврологічні шляхи для внутрішньої репрезентації досвіду і для безпосереднього його переживання. Ми використовуємо свої органи чуття зовнішнім способом, щоб сприймати світ, і внутрішнім способом, щоб «репрезентувати» переживання самим собі. Ці шляхи, якими ми отримуємо, зберігаємо й кодуємо інформацію в своєму мозку, – картинки, звуки, відчуття, запахи і смаки – називаються репрезентативними системами.

Таким чином, залежно від шляхів сприйняття інформації у людини виділяються *візуальна, аудіальна та кінестетична* репрезентативні системи. Візуальна система має включати зір і візуалізацію внутрішніх картин, аудіальна – слух і внутрішній діалог, кінестетична – поведінка й уявлення про образ дії у різних ситуаціях.

Ми постійно використовуємо всі наші зовнішні канали сприйняття, хоча маємо схильність віддавати перевагу одним у порівнянні з іншими. Це означає, що люди є «талановитішими» в одних завданнях й уміннях, і менше в інших. Наприклад, заняття музикою мають значні складнощі, якщо немає музичного слуху.

Нами було встановлено, що різні завдання в ході навчання іноземної мови мають схильність до різних репрезентативних систем. Наприклад, вивчення сюжетної лінії апелює до візуальної репрезен-

тативної системи, аудіювання – до аудіальної, ролеві ігри – до кінестетичної.

З практичної точки зору розпізнавання провідної системи сприйняття студентів дистанційного курсу і побудова завдань для самостійної роботи відповідно до неї викликає величезний інтерес. Використання цих розробок у процесі роботи з аудиторією дистанційного курсу дасть викладачеві потужний педагогічний інструмент.

Ми глибоко переконані в тому, що грамотне використання методик викладання здатне не лише екстраполювати існуючі напрацювання в галузь віртуальних освітніх послуг, але й дати додаткові переваги користувачеві за рахунок індивідуальної адресації педагогічних програм і цілеспрямованого чергування в педагогічному процесі самостійної і спільної з викладачем роботи з творчого розвитку мовних здібностей.

Іноземна мова, в тій же мірі, що і соціум, схильна до еволюції, а це означає, що викладацька діяльність у галузі мовознавства зобов'язала вчителя розвиватись разом зі своїми учнями [5]. Саме така співпраця здатна стати підставою взаємного розуміння й розвитку науки в епоху «цифрової культури» [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гумбольдт В. О различии организмов человеческих языков и о влиянии этого развития на умственное развитие человеческого рода / В. Гумбольдт. – СПб., 1859. – 274 с.
2. Дмитриева Е.И. Основная методическая проблема дистанционного обучения иностранным языкам через компьютерные телекоммуникационные сети Internet / Е.И. Дмитриева // Иностр. яз. в школе. – М., 1998. – № 1. – С. 6-11.
3. Пчелкин В. Человек-компьютер. Его метод позволяет легко выучить иностранный язык / В. Пчелкин // Учительская газета. – [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ug.ru03.02t8.htm>
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.abroad.ru/english/termin/1.htm>
5. Федорова О. По материалам еженедельной газеты «Иностранец» / О. Федорова, О. Чебанова. – [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inostranets.ru>
6. Gilster P. Digital literacy / P. Gilster. – New York: John Wiley & Sons, 1997. – 158 p.